

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Искра Баева, преподавателка по съвременна световна история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ за дисертацията на Николай Кочанков на тема „България и Словакия (1938–1944): политика и дипломация в Европейския югоизток (документално изследване)“ за присъждане на научната степен „доктор на историческите науки“

Предлаганата за присъждане на най-високата научна степен разработка на Николай Кочанков е посветена на двустранните политически и дипломатически отношения между две относително неголеми държави – България и Словакия, разположени в Източна Европа, във времето на най-голямата война (поне засега) в европейската и световната история.

Дисертацията на Николай Кочанков е внушителна по обем, тъй като наброява 414 маш. стр., но без да следват стандарта за 30 реда на страница, а са от по 50 реда, което означава, че тя значително надхвърля 500 стр. Не по-малко внушителна е изворовата и историографската основа, върху която е написан трудът. Става дума за архивни документи от пет архива на четири държави (независимо че някои са ползвани непряко), публикувани сборници с документи и други материали, които са 48 на брой, личните документи на участниците в събитията (дневници и спомени) са 20, а използваната периодика включва шесте най-меродавни български вестника и три списания от периода, както и служебни издания на някои български институции. Към източниците бих причислила и отделни статии от списания и брошури. Историческите изследвания, които е използвал авторът, са 257 на брой. Те представляват основни публикации, третиращи проблеми от националните истории, международните отношения и истории на военните конфликти.

Посочените изходни позиции на изследването като документално-изследователска основа предполагат безспорни качества. Тази увереност се опира и върху поставената основна цел: *„да проследи и анализира възможно най-пълно различните аспекти на отношенията между България и Словакия... политически, дипломатически, военни, стопански и културни отношения”* (с. 15). Оттук нататък обаче започват проблемите. Първите съмнения възникват още при обширните допълнения, използвани при формулирането на целта – наред с ясно поставената цел да се изследват отношенията между двете държави, фиксирани в заглавието, са изброени множество други проблеми: *„германският „нов ред”... вътрешните конфликти и противоречия между „малките” съюзници в Трестранния пакт, общият ход на войната, големите събития и геополитически фактори, опитите на останалите малки съюзници... да формират своя национална политика, която би гарантирала устойчивото им развитие и то в дългосрочен план”*. Тези допълнения разширяват твърде много проблематиката, но по-скоро географски и формално, без да позволят задълбочаване на анализа, те показват по-скоро неумението да се формулира консистентна изследователска цел за труд, който по определение би трябвало да показва *„задълбочени теоретични познания”, „способности за самостоятелни научни изследвания”* и да е *„оригинален принос в науката”*.

Липсата на центрираност в изследването, демонстрирана още при целеполагането, до голяма степен се потвърждава от изложението. Текстът на дисертацията демонстрира, че е свършена огромна събирателска работа, където на първо място стоят дипломатическите документи от МВнР. Докладите и сведенията на българските дипломати в многобройните столици от Източна Европа, а и извън този регион, представляват гръбнака на изложението – разказът е придружен с големи цитати и преразказ на тези документи, някои от които имат високи аналитични стойности.

Първият проблем, произтичащ от обилното използване на тези документи се изразява в липсата на авторско надграждане над анализите от документите. С близкото следване на дипломатическите документи си обяснявам и непоследователността в наименованията – напр. Карпатска Украйна се явява под най-различни имена (Карпатска Рус, Подкарпатска Украйна и т.н.), да не говорим за Съветския съюз, наричан Съвети, Съветска Русия, Русия (както е в тези документи). Вторият проблем е размиването на проблематиката, която потъва в множеството проблеми, пред които се изправя цяла Европа в очертания хронологичен период. Резултатът е, че двустранните отношения на България и Словакия се губят в пространния разказ на странични, по-близки или по-далечни събития и заемат по-малък дял от текста, отколкото би трябвало според заглавието и формулираната цел.

Като имам предвид широтата на представените събития, не е странно, че в текста има доста неточности и неясноти. Те не се отнасят до същинската част от работата, но помрачават общото впечатление. Особено когато следват безкритично тогавашните дипломатически документи и коментари – такъв пример е определянето на Мюнхенското споразумение от септември 1938 г. като победа за Великобритания срещу Съветския съюз (с. 63), обвиняването на чехите, че сами са довели до унищожаването на държавата си на 15 март 1939 г. (с. 87), липсата на оценка на Германополската война и включването на Великобритания и Франция във войната (кога става), както и на съветската декларация от 17 септември 1939 г. (с. 150), определянето на Тристранния пакт като отбранителен съюз (с. 270) и много други. Трудно ми е да се съглася и с твърдението, че българо-словашките отношения „възникват и се развиват именно в хода на войната и тяхното разпадане също е в резултат на развитието на военните събития” (с. 16), тъй като те започват много преди това и продължават и до ден днешен.

Като цяло дисертацията на Николай Кочанков представлява много полезен разказ, представящ широк кръг дипломатически документи, тя има познавателен характер. Към нея могат да се отправят и други забележки, но общата ми оценка е положителна, тъй като наистина интерпретира за пръв път *„различните аспекти на отношенията между България и Словашката република“*.

23 септември 2015 г.

проф. д-р Искра Баева